

UZASADNIENIE

Protokół nr 13 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczący zniesienia kary śmierci we wszystkich okolicznościach został sporządzony dnia 3 maja 2002 r. w Wilnie. Wszedł on w życie dnia 1 lipca 2003 r. Polska podpisała Protokół nr 13 dnia 3 maja 2002 r.

Protokół nr 13 znosi karę śmierci we wszystkich okolicznościach i wyłącza możliwość skazania na taką karę i wykonania jej wobec kogokolwiek, wzmacnia zatem ochronę prawa do życia z art. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej: Konwencja), rozszerzając zarazem zakres zakazu stosowania kary śmierci określonego w Protokole nr 6 do Konwencji, dopuszczającego karę śmierci za czyny popełnione w czasie wojny lub w okresie bezpośredniego zagrożenia wojną.

Art. 1 Protokołu nr 13 uznaje prawo do życia za prawo podmiotowe, przynależne każdej istocie ludzkiej. Dla wzmocnienia skuteczności stosowania postanowień Protokołu nr 13 chroniącego najważniejsze prawo człowieka, art. 2 i art. 3 nie dopuszczają uchylecia wynikających z niego zobowiązań na podstawie art. 15 Konwencji oraz wyłączają możliwość składania zastrzeżeń do jego przepisów na podstawie art. 57 Konwencji.

Protokół nr 13 przewiduje możliwość ograniczenia przez państwa jedynie terytorialnego zakresu jego stosowania. Każde państwo ma prawo wskazać terytorium lub terytoria podlegające jego jurysdykcji, wobec których Protokół nr 13 będzie znajdował zastosowanie.

Relację między postanowieniami Protokołu nr 13 a Konwencją określa art. 5 Protokołu nr 13, zgodnie z którym Państwa – Strony uznają postanowienia artykułów 1–4 Protokołu nr 13 za dodatkowe artykuły Konwencji. W związku z powyższym jakiekolwiek oświadczenie państwa złożone na podstawie art. 25 (prawo do skargi indywidualnej) lub art. 46 (obowiązkowa jurysdykcja Trybunału) Konwencji w brzmieniu obowiązującym przed zmianami wprowadzonymi Protokołem nr 11 do Konwencji bądź zgodnie z obecnie obowiązującym art. 34 Konwencji wywoła skutek również w odniesieniu do przepisów niniejszego Protokołu nr 13.

Dnia 10 października 2012 r. Komitet Delegatów Ministrów Rady Europy wezwał państwa członkowskie Rady Europy, które dotychczas nie związały się postanowieniami Protokołu nr 13, do jego podpisania (Azerbejdżan i Rosja) lub ratyfikowania (Polska i Armenia).

Z powyższego jasno wynika, iż Polska jest jednym z ostatnich państw członkowskich Rady Europy, które nie są stronami Protokołu nr 13.

Polska jest już stroną wspomnianego wyżej Protokołu nr 6 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczącego zniesienia kary śmierci, sporządzonego w Strasburgu dnia 28 kwietnia 1983 r., który w art. 1 stanowi, że nikt nie może być skazany na karę śmierci ani nie może nastąpić jej wykonanie (w stosunku do Polski Protokół nr 6 wszedł w życie z dniem 1 listopada 2000 r.).

Należy mieć na uwadze, iż problematyka praw człowieka znajduje odzwierciedlenie również w prawie Unii Europejskiej. Art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) wśród fundamentalnych wartości, na których opiera się Unia, wskazuje poszanowanie praw człowieka. Przepis ten, interpretowany w kontekście art. 49 TUE, powinien być rozumiany jako wskazanie katalogu przesłanek, od spełnienia których zależy członkostwo w Unii.

Art. 6 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) stanowi, że prawa podstawowe, zagwarantowane w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych państwom członkowskim, stanowią część prawa Unii jako zasady ogólne prawa. Stanowi on także normatywną podstawę przystąpienia UE do Konwencji (ust. 2).

Bezpośrednie odwołanie do kwestii kary śmierci w prawie UE zawiera art. 2 ust. 2 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Zgodnie z przywoływanym przepisem, nikt nie może być skazany na karę śmierci ani poddany jej wykonaniu. Postanowienie to nie ma charakteru wyłącznie deklaratywnego, bowiem – w myśl art. 6 ust. 1 TUE – Karta Praw Podstawowych „ma taką samą moc prawną jak Traktaty”.

Polska, będąc stroną Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, zobowiązała się na forum Komitetu Praw Człowieka ONZ w 2004 r. w czasie rozpatrywania V sprawozdania okresowego z przestrzegania przez nią postanowień wskazanej umowy do dokonania ratyfikacji Drugiego Protokołu Fakultatywnego w sprawie zniesienia kary śmierci. W przywołanym sprawozdaniu zaznaczono, że ze względu na zbieżność problematyki Drugiego Protokołu Fakultatywnego z Protokołem nr 13 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczącego zniesienia kary śmierci we wszystkich okolicznościach, ich ratyfikacja przebieganie w tym samym czasie.

W tym miejscu należy przypomnieć, że zgodnie ze stanowiskiem Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy – której Polska jest członkiem od 26 listopada 1991 r. – stosowanie kary śmierci narusza jedno z najbardziej podstawowych praw człowieka i kara ta musi zostać ostatecznie usunięta z ustawodawstw wszystkich państw, które dążą do wzmocnienia demokracji, rządów prawa i praw człowieka (rezolucja nr 1760/2006 z dnia 28 czerwca 2006 r.).

Podobne stanowisko zajęło Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych w rezolucji nr 62/149 z dnia 18 grudnia 2007 r. wzywającej do wprowadzenia moratorium na wykonywanie kary śmierci. W preambule do przedmiotowej uchwały wskazano m.in., że nie ma niezbitych dowodów na walor odstraszący kary śmierci, a jakakolwiek pomyłka sądowa lub zaniedbanie w zakresie zastosowania kary śmierci ma charakter nieodwracalny i jest nie do naprawienia.

Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy w rezolucji nr 1187/1999 z dnia 26 maja 1999 r. uznało, że stosowanie kary śmierci stanowi nieludzkie i poniżające traktowanie, będąc zarazem pogwałceniem najbardziej podstawowego z praw człowieka – prawa do życia. Oznacza to, że stosowanie kary śmierci może być rozpatrywane nie tylko w kontekście naruszenia art. 2 Konwencji (prawo do życia), ale także art. 3 (zakaz tortur oraz nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania). Należy przy tym pamiętać, że Polska od dnia 10 października 1994 r. jest związana postanowieniami Konwencji o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, przyjętej w Strasburgu dnia 26 listopada 1987 r.

Kwestia prawnej ochrony życia ludzkiego przewija się także w orzecznictwie polskiego Trybunału Konstytucyjnego. W uzasadnieniu do wyroku z dnia 30 września 2008 r. (sygn. akt K 44/07) Trybunał podkreślił, że życie ludzkie stanowi wartość o randze najwyższej w naszej cywilizacji i kulturze prawnej. Wartość dobra prawnego, jakim jest życie ludzkie, nie podlega przy tym, na gruncie Konstytucji, różnicowaniu. W polskim i zagranicznym orzecznictwie konstytucyjnym podkreśla się rangę prawa do ochrony życia jako podstawowego prawa jednostki, warunkującego posiadanie i realizację wszelkich innych praw i wolności. Znaczenie prawa do życia wykracza jednak poza tak rozumiany kontekst indywidualno-podmiotowy.

W innym orzeczeniu Trybunał Konstytucyjny łączy ochronę życia ludzkiego z klauzulą demokratycznego państwa prawnego, stwierdzając, że państwo takie realizuje się wyłącznie jako wspólnota ludzi, i tylko ludzie mogą być właściwymi podmiotami praw i obowiązków stanowionych w takim państwie. Podstawowym przymiotem człowieka jest jego życie. Pozbawienie życia unicestwia więc równocześnie człowieka, jako podmiot praw i obowiązków. Jeżeli treścią zasady państwa prawa jest zespół podstawowych dyrektyw wyprowadzanych z istoty demokratycznie stanowionego prawa, a gwarantujących minimum jego sprawiedliwości, to pierwszą taką dyrektywą musi być respektowanie w państwie prawa wartości, bez której wykluczona jest wszelka podmiotowość prawna, tj. życia ludzkiego od początków jego powstania (wyrok z dnia z 28 maja 1997 r., sygn. akt K 26/96).

Związanie się przez Polskę postanowieniami Protokołu nr 13 przyczyni się do umocnienia jej pozycji na arenie międzynarodowej oraz jej wiarygodności jako państwa stojącego na straży przestrzegania praw człowieka, będąc jednocześnie wyrazem poważnego zaangażowania Polski w ich ochronę. Ma to tym istotniejsze znaczenie, że z dniem 1 stycznia 2013 r. Polska objęła przewodnictwo w Radzie Praw Człowieka, jednym z podstawowych organów Narodów Zjednoczonych odpowiedzialnych za promowanie praw człowieka i podstawowych wolności.

Ratyfikacja Protokołu nr 13 nie pociągnie za sobą negatywnych skutków społecznych i gospodarczych.

Ratyfikacja Protokołu nr 13 nie pociągnie za sobą obciążeń finansowych.

Ratyfikacja Protokołu nr 13 nie pociąga za sobą konieczności zmian w prawie krajowym. Art. 38 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.) stanowi, iż „Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia”. Ponadto przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) nie przewidują kary śmierci.

W związku z faktem, iż materia Protokołu nr 13 dotyczy praw i obowiązków określonych w rozdziale II Konstytucji RP – prawa do życia (art. 38 Konstytucji), jego ratyfikacja powinna odbyć się w trybie przewidzianym w art. 89 ust. 1 Konstytucji RP.